

DRAGUTIN VINCEK
Varaždinska županija
dragutin.vincek@vzz.hr

Primljeno: 15. 01. 2014.
Prihvaćeno: 06. 08. 2014.

MILJENKO ERNOIĆ
Razvojna agencija sjever – DAN
miljenko.ernoic@dan.hr

POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE VARAŽDINSKE ŽUPANIJE – TERET ILI RESURS?

Autori u radu opisuju stanje zemljišta u Varaždinskoj županiji, ukazuju na prepreke koje sprečavanju poljoprivredni i ruralni razvoj navedenog područja te nude prijedloge rješenja.

UVOD

Usitnjenost zemljišta u Republici Hrvatskoj je velik problem u razvoju poljoprivredne proizvodnje. Prema podacima, u našoj zemlji ima više od 20 milijuna čestica (Ivković i sur., 2008). Više od 70% gospodarstava ima manje od 3 hektara i to u pravilu vrlo usitnjenih poljoprivrednih površina. Čak i među onima koji imaju veće površine malo je vitalnih i tržišno usmjerenih gospodarstava koja bi se u sadašnjim okolnostima mogla ravnopravno nositi s uvoznom konkurencijom. Osim sa većim brojem manjih parcela suočeni smo, iz godine u godinu i sa gubitkom poljoprivrednog zemljišta. Hrvatska je i prije drugog svjetskog rata bila izrazito maloposjednička zemlja, ali je pretežit dio sadašnje velike razlike u veličini posjeda spram razvijenih EU-zemalja nastao tijekom poratnog razdoblja. Dok je na pr. prosječni hrvatski posjed 1955. godine bio nešto manji od trećine francuskog i četvrtine švedskoga, nakon proteklih više od pola stoljeća on je tek desetina francuskoga i osmina švedskoga. Slična je tendencija i u odnosu na druge europske zemlje što pokazuje da je današnje stanje u Hrvatskoj uvelike rezultat domaće politike koja je taj segment od 1945. na ovamo, svjesno zakidala ili se u najboljem slučaju nije za njega brinula.

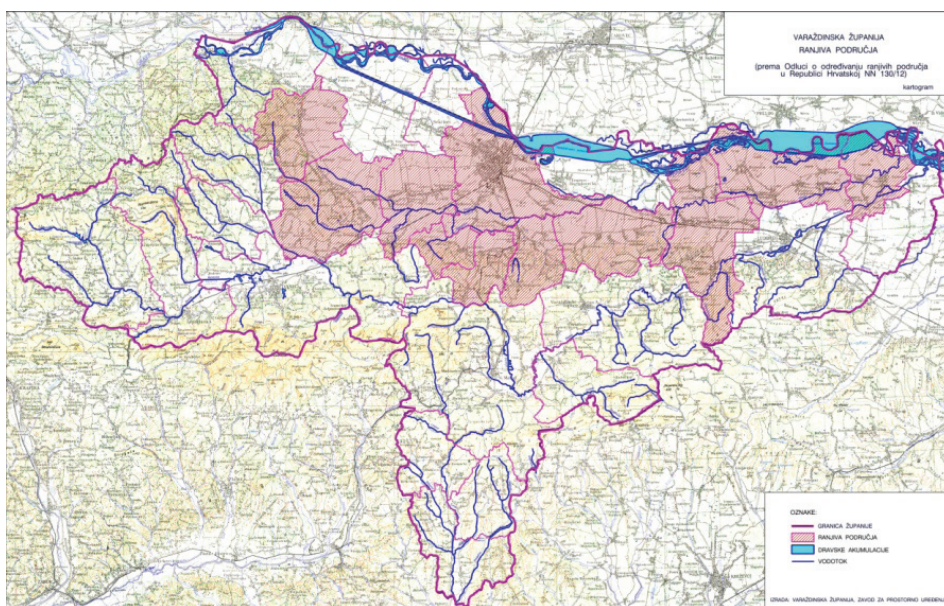
Unatoč povoljnim uvjetima za poljoprivrednu proizvodnju, obradive površine u Varaždinskoj županiji stalno se smanjuju. Gubitak poljoprivrednog zemljišta uz istovremenu njegovu veliku usitnjenost, ostavio je veliki trag u padu konkurentnosti i visini poljoprivredne proizvodnje. U strukturi gubitka poljoprivrednog zemljišta posebno zabrinjava činjenica da je najveći gubitak ostvaren u kategoriji livada i pašnjaka. Ovo upućuje na činjenicu da smo izgubili prirodne resurse za razvoj stočarstva i jeftinu proizvodnju mlijeka i mesa na tradicionalan gotovo ekstenzivan način. Orijehtacija na intenzivnu proizvodnju stvara velike troškove koji očito nisu opravdani većom produktivnošću, jer uvoz hrane raste (velika konkurencija jeftine hrane iz Europe i Svijeta). Hrvatska je jedna od rijetkih europskih zemalja koja pored izuzetno dobrih uvjeta i vrlo niske potrošnje ne proizvodi dovoljno hrane za vlastite potrebe (Kovač i sur., 2012).

S pravom se postavlja pitanje, da li poljoprivredno zemljište u Hrvatskoj pa tako i u Varaždinskoj županiji s obzirom na njegovo nekorištenje i (ne)brigu (s jedne strane veliki uvoz hrane i mogućnost zapošljavanja s druge strane), predstavlja teret za državnu administraciju ili pak poželjan resurs? Pitanje se može postaviti i drugačije: Da li je uzrok nepostojanja jasne strategije upravljanja i korištenja poljoprivrednog zemljišta u Hrvatskoj, doživljavanje tog problema kao nečeg nerješivog pa samim time i nije potrebno da se time "zamaramo" ili želja postoji, ali je prisutan nedostatak znanja kako ga staviti u optimalnu funkciju? Bilo kako bilo, činjenica je da se poljoprivredno zemljište ne koristi kako valja i da zbog toga trpimo gubitke, te da bismo se trebali odrediti da li nam poljoprivredno zemljište predstavlja poželjan resurs ili nam je teret kojeg se želimo riješiti.

POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE VARAŽDINSKE ŽUPANIJE - TERET

Posjedovnu strukturu poljoprivrednog zemljišta karakterizira velik broj parcela, što ujedno i predstavlja najveći problem pri određivanju neke dugoročnije i ozbiljnije projekcije razvoja poljoprivrede (Vincek i Ernoić, 2009) varaždinskog kraja. Dodatni problem predstavlja rasparceliranost posjeda. Tako ove dvije karakteristike (mali posjed i rasparceliranost) predstavljaju glavni ograničavajući čimbenik u stvaranju modernih obiteljskih gospodarstva (Posavi i sur., 2008), odnosno mogućnost organskog rasta onih koji to žele, mogu i hoće. Kako ne postoji jedna jedinstvena evidencija (već veći broj izvora informacija; katastar, Arkod, popis poljoprivrede, ...), ne mogu se egzaktno utvrditi površine pod poljoprivrednom proizvodnjom za područje županije. Taj raspon se kreće od cca. 30.000 ha (Arkod) pa do cca. 65.000 ha (katastar), a prosječna veličina parcele od 0,15-0,33 ha.

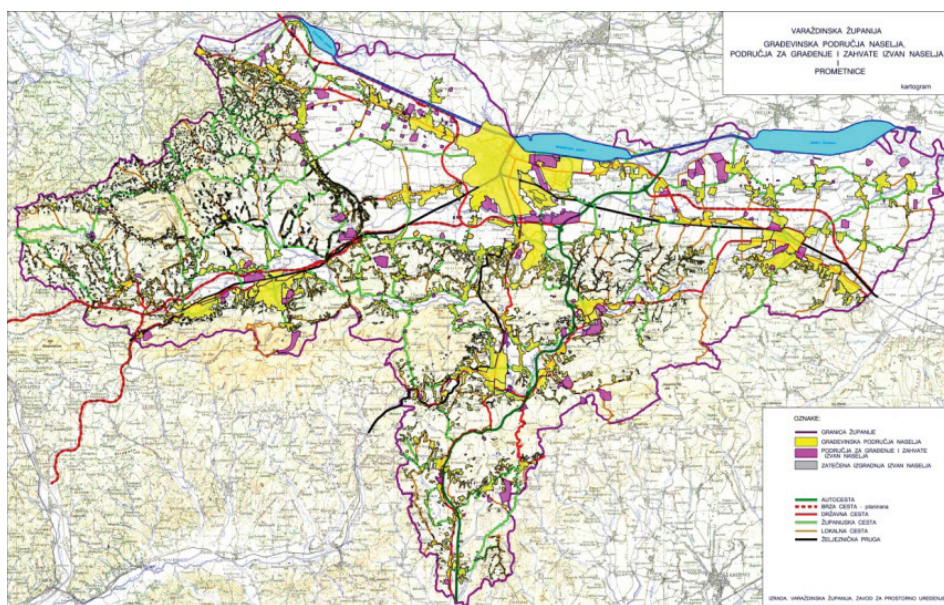
Varaždinska županija po svojem geografskom položaju, ima nekoliko ograničenja koje na neki način limitiraju razvoj. Neka od njih su prirodne naravi (slika 1.) kao što su to ranjiva područja na nitratre. Naime, čitav sliv rijeke Drave predstavlja vodozaštitno područje. Određivanjem zona ranjivih na nitratre i provedbom akcijskog(ih) programa morat će se provoditi uvjeti dobre poljoprivredne prakse. Navedeno podrazumijeva da će poljoprivrednici morati poštovati određeni režim u upravljanju gnojivima, ograničenja korištena gnojiva prema vremenskim uvjetima i dobu godine, stanju tla, potrebama biljaka, tipu gnojiva, načinu i uvjetima skladištenja stajskog gnojiva, primjeni gnojiva u blizini vodotokova, i drugo.

Slika 1. Ranjiva područja na nitratre

Osim što su podzemni vodni resursi Varaždinske županije “ograničavajući” za poljoprivrednu proizvodnju, može se reći i da su birokratsko-administrativne naravi. Prijedlog proglašenja za samo 9% teritorija Hrvatske ranjivog na nitratre, donijet je temeljem *ad-hoc* argumenata političke elite, što vrijedi i za mnoge druge zakone koji se direktno ili indirektno odnose na poljoprivredu. Osim prirodnih ograničavajućih čimbenika, jedan od tereta je uzrokovan i “ljudskim faktor”. Prostorno-plansko (ili neplansko) širenje, građevinske zone, prometnice (slika 2.), naseljenost, i drugo. Više od 15% površina županije nalazi se unutar građevinskog područja. Ne smije se zaboraviti niti teret “politike”, budući da se još uvijek

izgrađuje demokratsko društvo. Naime, politika još uvijek pristupa problemu na način "da je protiv", tako da bez konsenzusa i dijaloga neće biti ništa bolje, čak dapače gore. Uslijed zapuštenih poljoprivrednih površina javlja se još jedan teret, a to je "komunalna zagađenost" prostora. Na taj način opterećuje se društvo u obliku dvostruke štete; moraju se podmirivati troškovi čišćenja uz istovremeni gubitak prihoda koji bi se ostvario od proizvodnje na toj istoj površini. Neodržavanje poljoprivredne proizvodnje dovodi do porasta alergoloških oboljenja (ambrozija, ...) stvara se monokultura korova, te se istovremeno smanjuje i biološka raznolikost.

Slika 2. Građevinska područja i prometnice Varaždinske županije

Kao teret ili ograničavajući čimbenik razvoja poljoprivredne proizvodnje u Varaždinskoj županiji, potrebno je spomenuti i novac. Naime, postoji izrazito nepovjerenje banaka u obiteljska poljoprivredna gospodarstva i njihovu proizvodnju. Banke jednostavno ne pokazuju zainteresiranost da financiraju gospodarstva na kupovinu poljoprivrednog zemljišta po povoljnim uvjetima.

POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE VARAŽDINSKE ŽUPANIJE - RESURS

Godišnji gubitak od milijarde dolara koliko Hrvatsku trenutačno košta prehrambena ovisnost, igra ključnu ulogu u negativnom platnom saldu (Salaj, 2013).

Budući da se radi o sektoru u kome su naše komparativne prednosti daleko najveće, a sekundarni učinci rasta (sigurnost, okoliš, infrastruktura) isto tako važni kao i primarni, nema sumnje da težnja vlastitoj prehrambenoj opskrbljenosti mora biti prvi prioritet gospodarske politike. Do promjene može, međutim, doći jedino radikalnom promjenom dosadašnje agrarne politike i jasnim usmjerenjem na regeneraciju obiteljskih gospodarstava na selu po načelima koja su zemljama EU dozvolila da unutar svojih ekonomija postignu i održe taj cilj.

Sudbinski je, međutim, važno da se u Hrvatskoj shvati da nas činjenica da se više ne možemo sami prehraniti čini ranjivima. To treba uzeti u obzir kad se uspoređuju cijene i kvaliteta s EU, odnosno procjenjuje kako će se strani konkurenti vladati u našim tržišnim uvjetima. Sve nas upućuje na zaključak da je jeftiniju, a kvalitetnu hranu jedino moguće proizvesti samo iz obnovljenih domaćih izvora. Što bliže mjestu gdje je ona proizvedena i prerađena. U tom smjeru se mora usmjeriti i politika poljoprivrede koja za to već ima snažno uporište u praksi nekih od zemalja zajednice u koju smo ušli.

Naime, sve tendencije vezane uz proizvodnju hrane u Hrvatskoj su negativne, što nas vodi prije svega u nepotrebnu ovisnost, ne samo o hrani, nego i o uslugama, industrijskim proizvodima, kapitalu, zemljištu, vodi nas u ropstvo. Kako će generacije cijeniti i znati prepoznati vrijednosti poljoprivrede u svom okruženju? Kako i gdje će njene vrijednosti uklopiti u društvu? U svoje obrazovanje, kulturu, zdravlje, sport, znanost. Treba shvatiti da postaje upitan život u prostoru, javljaju se snažne i negativne promjene u ponašanju ljudi u vidu apatije, otuđenosti i samodovoljnosti. Upitna je vrijednost obitelji u poljoprivredi, gdje je njena svekolika snaga itekako važna. Upitno je zašto onda ovdje uopće živjeti, zašto ulagati. Upitna je prirodna ravnoteža u prostoru koji nastanjujemo, a onda i ekološki principi koji mogu otići u smjeru erozije samog prostora.

U Svijetu traje "borba" za poljoprivredno zemljište na način da se posebno velike i bogate države, pokušavaju opskrbiti s dovoljnim površinama poljoprivrednog zemljišta njegovom kupovinom u siromašnijim dijelovima Svijeta. Nepovjerenje da će svjetsko tržište u bliskoj budućnosti ponuditi dovoljno hrane po prihvatljivim cijenama potaknule su Kinu i druge zemlje (Saudijska Arabija), da kupuju ili uzimaju u najam poljoprivredno zemljište u Africi kako bi osigurali prehranu vlastitog stanovništva (Deutsche Welle, 08. 12. 2009.). I u našoj neposrednoj blizini (Srbija) događaju se slični procesi. U isto vrijeme u Hrvatskoj je prisutan trend smanjenja obradivosti poljoprivrednog zemljišta isključivo zbog zapuštanja i napuštanja poljoprivrednog zemljišta. Prema statističkim podacima u razdoblju od 1996. do 2010. godine naš gubitak površina iznosi 600.000 ha, radi usporedbe ukupne poljoprivredne površine Slovenije iznose 508.759 ha.

Kada govorimo o važnosti poljoprivrednog zemljišta kao nezamjenjivog resursa u proizvodnji hrane onda tu prije svega mislimo na velike prednosti koje nam pruža samodostatnost u proizvodnji hrane. Ona prije svega znači sigurnost, kako financijsku i ekonomsku, tako i prostornu i energetska za svaku demokratski organiziranu državu. Osim toga povećanje proizvodnje hrane osigurava i veće zapošljavanje lokalnog stanovništva, a time i održivost ukupnog ruralnog prostora kao i komunalnu uređenost. Ona posebno ima ulogu u očuvanju okoliša prije svega vode i tla te ukupne biološke i krajobrazne raznolikosti, predstavljajući riznicu gena neophodnih za opstanak života na zemlji.

PRIORITET - OKRUPNJAVANJE

Na temelju iskustava mnogih zemalja Zapadne Europe, okrupnjavanje zemljišta je učinkovito sredstvo u razvoju poljoprivrede i u ukupnom ruralnom razvoju. Okrupnjavanje je komplicirano podešavanje (kombiniranje) zemljišnih parcela na određenom području, u cilju; povećanja parcela u oblik racionalnog korištenje za poljoprivredna gospodarstva; u svrhu poboljšavanje strukture; za provedbu drugih ciljeva i zadaća poljoprivrede i ruralnog razvoja; kao i politike zaštite okoliša (Korthals Altes i sur., 2011). Prije svega, okrupnjavanje zemljišta mora biti: *Integrirano* – zajednička suradnja između državne, regionalne i lokalne sredine, naglašavajući teritorijalni pristup ispred sektorskog; *Održivo* – potrebna je uključenost okoline kako bi se ruralno područje sačuvalo za buduće generacije; *Pravno utemeljeno* – pravni sustav potreban za prevladavanje ustaljenih praksi i reguliranja financijskih transakcija; *Imati uporište u lokalnoj politici* – sudjelovanje u planiranju i provedbi procesa u svrhu utjecaja na lokalnu zajednicu i regiju; *Dobro organizirano* – bez adekvatne koordinacije, potrebne radne snage i tehnologije, proces okrupnjavanja ne može uspjeti.

Stoga, da bi poljoprivredno zemljište od tereta za zajednicu postalo koristan resurs za održivi razvoj te iste zajednice, nužno je započeti proces okrupnjavanja i to primarno privatnog poljoprivrednog zemljišta. Činjenica je, da taj proces dugo traje i da ga nikada nećemo završiti ali je jedini preduvjet da poljoprivredno zemljište postane optimalno isplativ resurs. U strukturi provedbe okrupnjavanja, najvažnije je da proces krene po principu “od dolje prema gore”, te da se zadovolje svi uvjeti dragovoljnosti i demokracije kao temeljnih pretpostavki uspješnosti okrupnjavanja. Uspostava, početak i provedba takvog projekta zahtijevaju jednu dugoročno osmišljenu i utemeljenu poljoprivredno zemljišnu politiku koja će se provoditi bez obzira na političke i gospodarske promjene u društvu. Najteže je raditi s ljudima i zadirati u njihovu imovinu a posebno onu koja se odnosi na zemljište, tako da posebnu pozornost valja obratiti na edukaciju, informiranje i

pripremu zemljoposjednika za uključivanje u procese okrupnjavanja. Osim toga cijeli projekt mora imati jasnu zakonodavnu, organizacijsku i financijsku podlogu što podrazumijeva i osnivanje posebne financijske institucije (zemljišne banke) koja će otkupljivati, okrupnjavati i tržištu nuditi raspoloživo poljoprivredno zemljište. Zakonodavstvo se mora u tom procesu gledati kao stimulatívno a ne represívno i mora obuhvaćati različite sektore (porezna, socijalna politika, nasljeđivanje, poljoprivredne potpore, poduzetništvo i drugo). U svakom slučaju radi se o sveobuhvatnoj i osjetljivoj reformi koja traži kontinuirani sveobuhvatni pristup koji je vremenski neograničen.

ALTERNATIVA U RURALNOM PROSTORU? POSTOJI LI?

Bojimo se da ne postoji. Kad god krenuli, kasnimo i nikada taj proces nećemo završiti. Govoreći o budućnosti ruralnog razvoja, njegova bi filozofija života trebala biti usko povezana s prirodom, poljoprivredom, gospodarstvom i međusobnom suradnjom, a rad bi trebao biti stil života. Pri tome nikome ne treba diktirati model i način razvoja te se ne bi smjelo dozvoliti politici da projekti započínju i završavaju izborima. Naprotiv, potrebno je promijeniti kulturu življenja te ne treba pod svaku cijenu težiti nekakvim asocijacijama, već se treba okrenuti sebi i svojim vrijednostima. Kako su usitnjen poljoprivredni posjed, nerazvijeni ljudski resursi i slabo razvijena infrastruktura glavni ograničavajući čimbenici ruralnog razvoja, ukoliko se želi pokušati revitalizirati ruralni prostor (Ikerd J.E., 2008.) potrebno je voditi brigu o slijedećem; Potrebno je *ulagati u ljude*. Ljudi su temeljni izvor produktivnosti temeljen na znanju. Povećanje obrazovanja, povećanje inovativnosti i povećanje ulaganja dovodi do većih plaća, što je vrlo dobra alternativa začaranom kruga industrijskog zapošljavanja s niskim plaćama i smanjenom razinom obrazovanja pri čemu visoka kvaliteta cjeloživotnog obrazovanja ima značajnu ulogu u pripremi ljudi za uspjeh u novom, dinamičkom razdoblju gospodarskog razdoblja. Isto tako potrebno je *razvijati lokalne resurse*. Prirodni resurse kao što su zemlja, mineralna bogatstva, krajolik i klimu, barem u početku, treba koristiti kao inicijalnu bazu u geografskom prostoru gdje su nastali. Poljoprivreda još uvijek ima ključnu ulogu u razvoju društvene zajednice, dok je održiva poljoprivreda u neku ruku utemeljena na znanju (uzgoj, proizvodnja) te prvenstveno ovisi o produktivnosti lokalnog stanovništva. Ona je prije svega promišljanje, što zahtjeva sposobnost provedbe promatranja u informaciju, informaciju u znanje, znanje u razumijevanje, a razumijevanje u mudrost. Dakako, održivi razvoj uključuje težak rad, ali to je uglavnom stvar razmišljanja. Pri tome su poljoprivrednici koji se bave održivom poljoprivredom (*thinking workers or working thinkers*) ustvari brižni ljudi. Ovakav novi način razmišljanja

može zapravo multiplicirati vrijednost poljoprivrednih proizvoda u ruralnom području i zamijeniti mnoge poljoprivredne *inpute* koji se trenutno uvoze iz nekih drugih područja. Suprotno onome što neki sugeriraju, ruralne zajednice ne smiju odustati od poljoprivrede, već jednostavno trebaju prihvatiti poljoprivredu kao temelj održivog razvoja ruralne sredine. Naravno, za to je potrebno *ulagati u infrastrukturu*. Osim dobrih cesta i lakšeg pristupa zračnim lukama, suvremeni telekomunikacijski sustavi biti će ključni element u razvoju konkurentnosti između ruralnog prostora i prigradskih i gradskih sredina. Tako će dovođenje komunikacijskih sustava 21. stoljeća, biti važnija za ruralni prostor danas, nego što je nekad program dovođenja električne energije. Čitavo društvo treba se *opredijeliti na razumijevanje, prihvaćanje i vrednovanje različitosti*. Kvaliteta života ovisi o pozitivnom odnosu između različitih tipova ljudi. Razmišljanje, učenje, ponašanje i rad, različito ali u harmoniji, biti će ključ uspjeha razvoja u budućnosti. Ruralne zajednice koje neće prihvatiti i vrednovati različitosti među ljudima, vjerojatno neće uspjeti upravo zbog neprihvatanja različitih ideja koje će biti potrebne za uspjeh u razvoju društva temeljenom na znanju. I na kraju morate sa nekim *dijeliti viziju*. Ljudi koji žele bolju kvalitetu života, jednostavno se ne smiju zatvoriti unutar vizije ruralnih sredina kao mjestu depresije, pada, propadanja, već razmišljati i djelovati i dijeliti viziju koja promovira nove nade i nadahnuća. Vizija pojedinih osoba u zajednici će se u mnogim aspektima razlikovati od viđenja drugih. Međutim, ljudi u zajednici moraju tražiti neke zajedničke elemente i težnje, a budućnost ruralnog prostora pripada onima koji su spremni na zahtjevne poteze.

ZAKLJUČAK

Državno poljoprivredno zemljište je doduše još uvijek važan i u velikoj mjeri neiskorišten resurs, ali je upravljanje privatnim zemljištem ključ oživljavanja i dugoročnog razvitka proizvodnih kapaciteta hrvatskog sela. Država se do sada pokazala kao iznimno loš gospodar zemljišta u svom vlasništvu. Još je lošija država bila u definiranju i provedbi politika i mjera koje bi dovele do učinkovitije strukture vlasništva i uporabe zemljišta u privatnom vlasništvu. Nužno je ukloniti uzroke nepovoljnoj strukturi poljoprivrednog zemljišta koje koriste poljoprivredna gospodarstva, poput neograničene parcelacije katastarskih čestica poljoprivrednog zemljišta kao posljedica provedbe ostavinskih rasprava ili drugih oblika razvrstavanja suvlasništva, te spriječiti reverzibilan proces okrupnjavanja poljoprivrednog zemljišta. Poljoprivredno zemljište, kao dio ruralnog prostora, potrebno je valorizirati kao vrijednost, koju smo dobili u nasljeđe i koju moramo sačuvati za slijedeće generacije. Nadalje, kroz proces transformacije temeljene na znanju, uz poticanje multikulturalnosti i tolerancije, razvoj i napredak treba graditi na

principima održivog razvoja, a prije svega na očuvanju prirodnog i kulturnog bogatstva kako bi se budućim generacijama osiguralo kvalitetno mjesto za život. Stoga je u ruralnim područjima nužno zaustaviti trend depopulacije te potaknuti ekonomski i društveni razvoj, a takve inicijative zahtijevaju ne samo ulaganja u infrastrukturu, već i ulaganja u razvoj ljudskih resursa.

LITERATURA

1. J. E. IKERD (2008). *Crisis & Opportunity; sustainability in American agriculture*, University of Nebraska Press.
2. Mira IVKOVIĆ, M. DŽAPO, D. DOLANJSKI, (2008). *Komasacija zemljišta-preduvjet uspješne poljoprivredne proizvodnje*, 43th Croatian and 3th International Symposium on Agriculture, Opatija, February 18th-21st, Hrvatska.
3. Altes KORTHALS, K. WILLEM, Im SANG BONG (2011). *Promoting Rural Development through the Use of Land Consolidation: The Case of Korea*, *International Planning Studies* 16 (2) 151-167.
4. M. KOVAČ, B. SALAJ, D. VINCEK, M. ERNOIĆ (2012). *Osvrt na prijedlog Nacrta Zakona o poljoprivrednom zemljištu*, Skupina "Živo selo" radni materijal.
5. M. POSAVI, D. VINCEK, M. ERNOIĆ, (2008). *Modeli govedarske proizvodnje*, Varaždinska županija, Varaždin.
6. Branko SALAJ (2013). "Selo još uvijek čeka svoju priliku", *Matica hrvatska*, *Hrvatska revija* 1: 4-10.
7. D. VINCEK, M. ERNOIĆ (2009). *Land Consolidation Model in the County of Varazdin*, *Agriculturae Conspectus Scientificus*, vol. 74: 1 (1-6).
8. *La apropiación de la tierra y el incremento del hambre*. *Deutsche Welle*, 08.12.2009. <http://www.dworld.de/dw/article/0,,4992092,00.html>.

SAŽETAK

POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE VARAŽDINSKE ŽUPANIJE – TERET ILI RESURS?

Državno poljoprivredno zemljište je doduše, još uvijek važan i u velikoj mjeri neiskorišten resurs, ali je upravljanje privatnim zemljištem, ključ oživljavanja i dugoročnog razvitka proizvodnih kapaciteta hrvatskog sela. Država se do sada pokazala kao iznimno loš gospodar zemljišta u svom vlasništvu. Još je lošija država bila u definiranju i provedbi politika i mjera koje bi dovele do učinkovitije strukture vlasništva i uporabe zemljišta u privatnom vlasništvu. Nužno je ukloniti uzroke nepovoljnoj strukturi poljoprivrednog zemljišta koje koriste poljoprivredna gospodarstva. Ljudi koji žele bolju kvalitetu života, jednostavno se ne smiju zatvoriti unutar vizije ruralnih sredina kao mjestu depresije, pada, propadanja, već razmišljati i djelovati i dijeliti viziju koja promovira nove nade i nadahnuća. Vizija pojedinih osoba u zajednici će se u mnogim aspektima razlikovati od viđenja drugih. Međutim, ljudi u zajednici moraju tražiti neke zajedničke elemente i težnje, a budućnost ruralnog prostora pripada onima koji su spremni na zahtjevne poteze.

Ključne riječi: poljoprivredno zemljište; resurs; hrana; ruralni prostor; okrupnjavanje.

SUMMARY

AGRICULTURAL LAND OF VARAŽDIN COUNTY – BURDEN OR RESOURCE?

State-owned agricultural land is still indeed an important, but to a large extent an unused resource. However, private property management is the key for revival and long-term development of the production capacities of Croatian rural areas. The state has until now proved to be a bad manager of the land in its own property. Even worse situation occurs in definition and implementation of the policies and measures aimed at introducing a more efficient ownership structure and the use of privately owned land. It is necessary to remove the causes of unfavourable structure of the agricultural land used by agriculture farms. People who want a better life quality simply mustn't get closed within a vision of rural areas as a place of depression, fall, and decay. They have to think, act and share a vision which promotes new hope and inspiration. A vision of some individuals in the community will be different from the viewpoint of others in many aspects. However, people in the community must look for some joint elements and aspirations, and the future of rural areas belongs to those who are ready to take demanding steps.

Key Words: agricultural land; resource; rural area; consolidation.